

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
КАФЕДРА ДИТЯЧИХ ХВОРОБ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**У МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНІ
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ
(НЕМЕДИЧНІ ПРОБЛЕМИ В МЕДИЦИНІ)»**

28-29 ЛЮТОГО 2024 РОКУ

м. Запоріжжя

УДК 614.253
С69

Редколегія:

Л.М. Боярська – завідувач кафедри дитячих хвороб ЗДМФУ, кандидат медичних наук, професор;

І.Г. Утюж – завідувач кафедри суспільних дисциплін ЗДМФУ, доктор філософських наук, професор;

Ю.В. Котлова – кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих хвороб ЗДМФУ;

Д.П. Сенетий – доктор філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМФУ;

Н.В. Спиця – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМФУ;

Ю.О. Іріюглу – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМФУ.

С-69 Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині): зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 лютого 2024 року). – Запоріжжя: ЗДМФУ, 2024. – 312 с.

Автори матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наданої у доповідях інформації й точність наведених цитат. Точка зору автора не завжди може співпадати з позицією редколегії.

<i>Трегуб С.Є.</i> ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО БЛОКУ ДИСТАНЦІЙНО В УМОВАХ ВІЙНИ.....	215
<i>Тюркеджи Н.С., Катаннікова А.Ю.</i> СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКОЮ УНІВЕРСИТЕТУ.....	216
<i>Федько О.Ю.</i> МІСЦЕ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА.....	218
<i>Фурик О.О., Рябокони О.В., Оніщенко Т.Є.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	220
<i>Юрко А.О., Сердюк Д.Г.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗДМФУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	221
СЕКЦІЯ 8. МЕДИЦИНА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	
<i>Боярська Л.М.</i> ДІТИ БОМБОСХОВИЩ.....	222
<i>Овчаренко Л.С.</i> ВІЙНА ВБИВАЄ ДІТЕЙ І ЇХ ПРАВО НА ДИТИНСТВО.....	223
<i>Котлова Ю.В., Мазур В.І.</i> ДИТИНА В ЧАСИ ГОЛОДОМОРУ ДО СЬОГОДЕННЯ. ЕТИЧНИЙ ВИМІР СУСПІЛЬСВА	225
<i>Ковтун Н.М., Ковтун Ю.В.</i> ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ ЯК СКЛАДОВА ГЕНОЦИДУ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	228
<i>Urbanavičė R., Istomina N.</i> THE MIRROR OF THE TRAUMATIC LIFE EVENTS OF THE UKRAINIAN REFUGEES.....	230
<i>Кандибей В.К.</i> КРИЗОВІ СТАНИ ТА ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ.....	231
<i>Амма А.В.</i> СПІВВІДНОШЕННЯ АНОНІМНОСТІ І ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	232
<i>Білай А.І., Білай І.М.</i> ФІЛОСОФІЯ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ.....	233
<i>Горохова Л.В.</i> СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	234
<i>Гріда Т.В., Демидюк К.С., Шевченко Н.О.</i> ПРОФІЛАКТИКА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРЯННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРНЯНИХ КЛОУНІВ У ПЕРІОД ВІЙНИ.....	237
<i>Данильчук О.М.</i> ЗАГРОЗА ПОШИРЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ВИНИЩЕННЯ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ПРОБЛЕМА БУТТЄВОСТІ ЛЮДИНИ.....	239
<i>Дрозд Б.Ю.</i> ВПЛИВ ГАДЖЕТІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	241
<i>Земляний Я.В., Земляна Н.А.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ КЛІНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В ЗМІШАНОГО ФОРМАТІ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	243

не призначені для тривалого в них перебування, стали прихистком для багатьох українських дітей. Під землею вже понад рік малеча часто проводить свої дні без доступу до гарячого харчування, медикаментів та навчання. Для багатьох із них мрією стало побачити сонячне світло. Дитинство у сховищі породжене страхом призводить до того, що діти значно частіше, ніж їх однолітки без досвіду перебування на війні, страждають від таких проблем як:

- тривожний розлад,
- посттравматичний стресовий розлад (ПТСР),
- депресія,
- дисоціативні розлади (добровільна соціальна ізоляція, деперсоналізація, дереалізація, небажання розмовляти, кататонічний синдром),
- поведінкові розлади (зокрема агресія, асоціальна і злочинна поведінка, схильність до насильства), а також
- схильністю до зловживання алкоголю і наркотичних засобів.

Вплив війни та збройних конфліктів асоціюється з високим умовним ризиком ПТСР у дітей. Мета-аналіз дітей, які постраждали від війни, повідомив про загальний рівень поширеності посттравматичних стресових розладів у 47 %.

Отже, довготривалий вплив насильства на дітей підвищує ризик розвитку багатьох і нерідко тривалих форм фізичної, психологічної та соціальної дезадаптації.

Останні психологічні дослідження показують, що, попри нелюдські умови, діти мають величезний потенціал життєстійкості, що дозволяє їм вирости та стати повноцінними індивідами всупереч отриманим психологічним травмам.

Дослідники визначили кілька захисних механізмів, найважливішими серед яких є ефективні стратегії подолання труднощів, позитивна система переконань, здорові сімейні стосунки та дружба.

Мабуть, усі українські батьки сьогодні замислюються, як усе те, що бачить, чує, переживає протягом цієї війни їхня дитина, відіб'ється на її подальшому житті. З одного боку, стрес може бути дійсно руйнівним. У нещодавній публікації *European Child and Adolescent Psychiatry* йдеться про серйозний вплив війни на дітей: підвищення ризику розвитку ПТСР (посттравматичний стресовий розлад), депресії, тривожних станів, широкі наслідки для здоров'я в цілому.

З іншого боку, психологи радять не впадати у відчай через "вкрадене" дитинство. Батьківська любов та обізнаність, як діяти, здатні створити сприятливу атмосферу, яка буде сильнішою за всі жахи війни.

ВІЙНА ВБИВАЄ ДІТЕЙ І ЇХ ПРАВО НА ДИТИНСТВО

Овчаренко Леонід Сергійович

Заслужений діяч науки і техніки України

д.м.н., професор кафедри дитячих хвороб

Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

Дитинство визнається як найважливіший, унікальний та неповторний період у розвитку особистості. Саме в цей час людина потребує особливої уваги та захисту. Дотримання принципів стосовно ставлення до дітей, розуміння їхніх проблем, інтересів і потреб, а також рівень захисту прав дитинства має вирішальне значення як для індивідуального благополуччя кожної дитини, так і для розвитку суспільства в цілому. Ключовим документом, спрямованим на захист дітей, є Конвенція про права дитини, яку прийняла Організація Об'єднаних Націй. З часу ратифікації Конвенції про права дитини, Україна значно просунулася як на шляху вдосконалення нормативно-правової бази, покликаної забезпечити виконання положень Конвенції ООН про права дитини, прав людини і основоположних свобод. Конституція України гарантує рівність у правах дітей незалежно від походження, а також від того, народилася вона в шлюбі чи ні. Будь яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідується законом.

Ще наприкінці двадцятого століття правозахисниця Граса Машел підготувала детальну доповідь Організації Об'єднаних Націй про вплив збройних конфліктів на дітей, у якій закликала ширше визнавати порушення прав дітей і молоді та впровадити захисні заходи в зонах бойових дій. В мирній невоюючій країні такій як Україна до 2014 року і особливо до початку 2022 року пріоритетним напрямком захисту дітей був комплекс визнаний на законодавчому рівні, спрямований на протидію насильства у сім'ї і т.п.

Виділяли три основні моделі: -це психопатична модель, що центрується на схильності до насильства дорослих (алкоголь, наркотики, низька самооцінка, комунікативна некомпетентність, соціальна ізоляція, соціальні, психологічні, психіатричні проблеми, депресивність, відсутність самоконтролю, суїцидальні схильності, агресивність, рання вагітність матері та ін.).

Соціальна модель, що пояснює насильство зовнішніми (соціальними) чинниками і умовами, такими як бідність, низький рівень доходів, безробіття, соціальна ізоляція і закритість сім'ї, перенаселеність, низький освітній і культурний рівень і т.п;

Психосоціальна модель або моделі, котрі прагнуть інтегрувати психологічні і соціальні чинники насильства. У даних моделях чинники насильства поділяються на структурні, ситуативні і комунікативні, причому саме комунікативні чинники є ключовими і визначаючими прояви насильства проти дитини. Особливості соціальних подій їх взаємодія є або «інгібітором», або «каталізатором» дії структурних і ситуативних чинників насильства.

Однією з таких подій -є війна. Пані Машел попередила, що динаміка війни змінилася, перетворивши цивільне населення на явні й безпосередні мішені збройних нападів. Війни все частіше ведуть в межах однієї країни, а не між кількома країнами. Війна приносить з собою страх, розчарування, самотність і безвихідь, біль і страждання від голоду. Конфлікти нерідко затягуються що ми і маємо в Україні, тому цілі покоління змушені рости в зонах бойових дій або бути переселенцями. Політичні та воєнні еліти загарбників зазвичай збагачуються коштом війни, змагаючись за владу та ресурси, що сприяє зростанню рівня бідності та структурного насильства щодо цивільного населення і дітей, особливо в країнах які підпали під напад.

Кількість біженців чи примусово переміщених у межах однієї країни людей щодня зростає, що змушує розвинені країни включати це питання до порядку денного. В умовах ведення бойових дій діти є найуразливішою групою. За межами безпечного середовища, де захист дітей є пріоритетом, їм загрожують усі вищезгадані наслідки збройних конфліктів. Переміщення, втрата домівки й членів родини, а також розлука з батьками, від яких залежить їхнє виживання, мають довготривалий вплив на процеси розвитку та дорослішання, може бути відчутним навіть в дорослому віці.

Оскільки дитячий організм усе ще розвивається, війна становить серйозну загрозу як для фізичного, так і для психічного здоров'я дітей. У зоні бойових дій діти гинуть, зазнають катувань і отримують серйозні травми, що можуть призвести до інвалідності. Нерідко дітей змушують стати солдатами, що збільшує ризик травмування та завдання шкоди іншим. Брак їжі, особливо серед збіднілого населення, призводить до недоїдання та ослаблення імунної системи. Погані житлові та санітарні умови сприяють розповсюдженню інфекційних захворювань. Нестача медикаментів, медичного персоналу і якісних медичних послуг збільшують рівень смертності та показники захворюваності. Багато дітей втрачають батьків, братів і сестер, друзів і родичів. Діти які стали сиротами, часто змушені жити на вулиці, де ризик почати вживати наркотичні засоби, курити цигарки, вживати алкоголь значно вищий.

На превеликий жаль, за 18 місяців повномасштабного вторгнення «рашистів» в нашу країну ми маємо дуже сумну статистику, статус постраждалих від війни одержали 33000 дітей. За даними ЮНІСЕФ, фундації Save the Children, офісу генерального прокурора України-поранено 1146 дітей, загинула 541 дитина.

Під час російського вторгнення в Україну у 2022 році «ерефія» примусово переселила тисячі українських дітей на підконтрольні їй території, надала їм російське громадянство, примусово усиновила їх у російські сім'ї та створила перешкоди для воз'єднання дітей з рідними на батьківщині. Українські діти були викрадені російською державою після того, як їхніх батьків заарештувала окупаційна влада чи вбили під час вторгнення, або після розлучення з батьками в зоні активних бойових дій. Дітей також викрадають з українських державних установ на окупованих територіях та через дитячі «літні табори» на російській території. Викрадені діти були піддані русифікації. Виховання дітей війни в чужій нації та культурі може становити акт геноциду, якщо має на меті стерти їхню національну ідентичність.

Кількість депортованих дітей до Росії коливається від 19592 до 307000, а як свідчать матеріали надані військовою злочинницею Львовою-Біловою з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну було вивезено понад 700 тисяч дітей.

Висновок слідчої комісії ООН, Міжнародне гуманітарне право забороняє евакуацію дітей стороною у збройному конфлікті, за винятком тимчасової евакуації, якщо цього вимагають вагомі причини, пов'язані зі здоров'ям або медичним обслуговуванням дітей або винятком окупованої території, їхньою безпекою. Потрібна письмова згода батьків або законних представників. У жодній із ситуацій, які розглядала Комісія, передача дітей, здається, не відповідала вимогам, встановленим міжнародним гуманітарним правом. Перевезення не було виправдано міркуваннями безпеки або медичними міркуваннями. Комісія дійшла висновку, що розглянуті нею ситуації щодо передачі та депортації дітей в межах України та до РФ відповідно порушують міжнародне гуманітарне право та становлять воєнний злочин.

ДИТИНА В ЧАСИ ГОЛОДОМОРУ ДО СЬОГОДЕННЯ. ЕТИЧНИЙ ВИМІР СУСПІЛЬСВА

*Котлова Юлія Валентинівна,
кандидат медичних наук,
доцент кафедри дитячих хвороб ННІПО,
Мазур Вікторія Іванівна,
кандидат медичних наук,
доцент кафедри факультетської педіатрії,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет*

Анотація. Діти в суспільстві – найуразливіша його частина, залежна від дорослих в усіх проявах життєдіяльності. Морально-етичною нормою сучасного соціуму є дитино-центризм. На протилегу тоталітарний режим, його цинічна пропаганда найжорстокішими засобами працює на знищення, геноцид українського суспільства, використовуючи чи спланований штучний голод на найплодючих землях, відбираючи хліб, чи розпочинаючи воєнне повномасштабне вторгнення, знищуючи цивільне населення. Страждання, знищення дітей в таких умовах неминучі. Відсутність морально-етичних норм в суспільстві має руйнуючі наслідки для всього світу, є злочинними та ганебними за світовими загальнолюдськими моральними цінностями. Відповіді на питання «яке відношення суспільства до дітей та дитинства?», не лише задекларованих, а працюючих безпосередньо щодня у житті кожної дитини – є компасом етичного виміру суспільства. Вже зараз доцільні серйозна система відновлення дітей, які пережили будь-які травми війни на знищення, постраждалих родин, їх реабілітація та адаптація. Але не менш важливим є розуміння суспільства про ціну забуття та нерішучого замовчування злочинів цілої ганебної системи, визнання наслідків легковажного відношення до буття і це є складові морально етичного виміру сьогодення.

Ключові слова. Діти, Голодомор, повномасштабне вторгнення російського агресора, Права дитини.

Теза, що відношення до дітей є чутливим індикатором соціальної зрілості та морально-етичного розвитку суспільства, не викликає жодного сумніву особливо в українському сьогоденні. Ідея започаткована шведською громадською діячкою Еллен Кей з перших років ХХ століття, коли вона наголосила про початок «Століття дитини», століття підтримки та захисту дитинства для процвітання і розвитку суспільства [1]. Розвиток цього починання на глобальному законодавчому рівні був підтриманий Лігою Націй, коли в 1924 році прийняли Женевську Декларацію гарантій прав дитини, за якою «людство зобов'язане дати Дитині найкраще, що у нього є», лише через сам факт, що вона є Дитиною [2].

Через ідеологію тоталітарного режиму та цинічну пропаганду, які панували у пострадянському суспільстві, лише за вісім десятків років поспіль ми голосно на весь світ визнали чорні дні знищення людського життя, зокрема життя дітей, які зазнала Україна, назвавши його ім'я – Голодомор, найстрашніша трагедія ХХ століття. Південь України, в локації Запорізької області, зазнали його початок на 10 років раніше, але вінцем терору голодом для хліборобів Степової України стали 30ті роки [3].

В цей час в м. Запоріжжі для догляду за діточками-сиротами, немовлятами, покинутими знесиленими та вмираючими від голоду батьками, був створений притулок, який нажал, став таким же безчесним місцем знищення дітей державною системою. Місце, де «етичною нормою» по відношенню до дитини стало лише питання дозволу на життя. Це в роки, коли вже було декларовано – «Дитина перша повинна отримувати допомогу під час лиха... Голодна дитина повинна бути